

# Linnut

*vuosikirja 2013*



LUONNONTIETEELLINEN  
KESKUSMUSEO



## Linnut vuosikirja 2013

Linnut-vuosikirja on kerran vuodessa ilmestyvä suomalaisen linnuston-seurannan, -suojelun ja lintututkimuksen vuosikirja.

**Julkaisija**  
BirdLife Suomi ry



### Yhteistyössä

Luonnontieteellisen keskusmuseon eläinmuseo ja Suomen ympäristökeskus

### Kustantaja

BirdLife Suomi ry  
Annankatu 29 A 16  
00100 HELSINKI  
Puh. (09) 4135 3300  
Faksi (09) 4135 3322

### Vastaava toimittaja

Kalle Ruokolainen

### Toimitussihteeri

Mariko Lindgren

### Taitto ja värierottelut

Jyrki Heimonen,  
Aarnipaja Ky

### Toimituksen osoite

Linnut-vuosikirja  
BirdLife Suomi ry  
Annankatu 29 A 16  
00101 HELSINKI

### Painopaikka

Erwego Oy, Helsinki/Oulu 2014

### Painos

2000 kpl  
ISSN 1455-674X

### Kansikuva

Tomi Muukkonen/Lintukuva.fi  
Töyhtötiainen *Parus cristatus*

Linnut-vuosikirja (*The yearbook of the Linnut magazine*) is published by BirdLife Finland in cooperation with Zoological Museum, University of Helsinki and the Finnish Environment Institute. Subscriptions: BirdLife Finland, P.O. Box 1285, FI-00101 HELSINKI.

Linnut-vuosikirja (tidskriften Linnut årsbok) är utgiven av BirdLife Finland och Zoologiska Museet, Helsingfors Universitet och Finland Miljö Central. Prenumerationer: BirdLife Finland, Box 1285, FI-00101 HELSINKI-FORS.

Tähän vuosikirjaan viitataan seuraavasti: Kirjoittaja, K. 2014: Artikkelin nimi. – Linnut-vuosikirja 2013:xx–xx.

## Sisältö

3 Pääkirjoitus

### Uhanalaiset lajit

- 4 Vuoden lintu -kartoituksen tulokset 2012: mustakurkku-uikusta on tullut saariston lintu  
*Tero Toivanen*
- 10 Suomen muuttohaukat vuonna 2013  
*Tuomo Ollila*
- 14 Suomen sääkset 2013  
*Pertti Saurola*
- 24 Vuoden lintu -kartoituksen tulokset 2013: katsaus selkälökkikantojen muutoksiin 2003–2013 Suomen eri osissa  
*Martti Hario*
- 32 Uhanalaiset ja harvalukuiset lintulajit Suomessa 2012  
*Teemu Lehtiniemi*

### Linnustonseuranta

- 46 Saaristolinnuston kehitys Suomen rannikoilla 1986–2013  
*Martti Hario & Jukka Rintala*
- 54 Petolintuvuosi 2013 – enimmäkseen valju ja tasapaksu  
*Juha Honkala, Jari Valkama & Pertti Saurola*
- 66 Eroavatko kartoitus- ja linjalaskennoista johdetut maatalousympäristön indikaattorit toisistaan?  
*Juha Tiainen, Aleksi Lehikoinen & Markus Piha*
- 72 Maatalousympäristön linnuston habitaattien välinen tiheysvaihtelu  
*Juha Tiainen & Tuomas Seimola*
- 80 Suomen talvilinnuston muutokset eri elinympäristöissä 1987–2014  
*Aleksi Lehikoinen & Risto A. Väisänen*
- 96 Ruokintapaikkojen linnusto Lapissa 25 talvena 1989–2013  
*Risto A. Väisänen*
- 108 Sisämaan seurantapyynti: kannankehitys- ja poikastuottoindeksit 1987–2013  
*Markus Piha*
- 116 Rariteetikomitean hyväksymät vuoden 2013 harvinaisuushavainnot  
*Aleksi Lehikoinen, Tapio Aalto, Hannu Huhtinen, Petri Lampila, Petteri Lehikoinen, Jyrki Normaja, William Velmala & Roni Väisänen*
- 132 Pikkuharvinaisuudet Suomessa vuonna 2013  
*Eelis Rissanen, Pirkka Aalto, Kimmo Järvinen, Aleksi Mikola & Roni Väisänen*
- 144 Rengastusvuosi 2013  
*Jari Valkama & Markus Piha*

### Tutkimus

- 154 Ravintoketjukurannostus lintuvesien hoidossa  
*Ilkka Sammalkorpi, Markku Mikkola-Roos, Esa Lammi & Tapio Aalto*
- 164 Telkän ja isokoskelon kannanvaihtelut eteläsuomalaisissa pönttöpopulaatioissa  
*Tapio Solonen, Kimmo af Ursin & Martti Lagerström*



*Lintulaskentoja suunniteltaessa pitäisi tietää, mihin tarkoitukseen aineistoa käytetään ja mitä laskennoilla halutaan saada selville. Vuosittaiseen kantojen seurantaan riittää usein kevyempi menetelmä kuin pesimälinnuston tarkempaan selvittämiseen. Maankäytön-suunnittelussa luontoseelvitysten menetelmät ovat vielä vakiintumattomia, mikä tuottaa tulkintaongelmia niin selvittäjille kuin tulosten käyttäjillekin. KAISA VÄLIMÄKI*



## Pitäisikö lintulaskennat tehdä standardin mukaisesti?

Lintulaskentoja tehdään yhä enemmän ympäristövaikutusten arvioinneissa: kaavoituksessa, tienrakentamisessa, tuulivoimarakentamisessa jne. Laskentamenetelmien peruskivenä on ollut "Linnustonseurannan havainnointiohjeet", erityisesti toinen painos vuodelta 1988. Sen jälkeen on julkaistu muita ohjeita, mm. "Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa", Metsähallituksen kosteikkokunnostusten ohjeet ja Luonnontieteellisen keskusmuseon verkkosivujen päivittyvät ohjeet.

Ovatko ohjeet riittäviä? Monissa biologisissa näytteenotoissa maastotyöt vaaditaan tehtäväksi standardin mukaan, esimerkiksi "SFS 5077 Pohjaeläinnäytteenotto käsihaavilla virtaavissa vesissä". Valaisen lintulaskentojen standardin tarvetta parilla esimerkillä.

Nykyisin pääosa ympäristöselvityksistä on tilattuja. Tilaajana on yleensä kunta, kuntaliitto tai hankkeesta vastaava yhtiö. Lintulaskennoista jätetään tarjous, jossa selostetaan, miten työ tehdään ja mitä se maksaa. Tilaaja ei ehkä ole luonnon- tai lintutieteen asiantuntija. Jos kunnan kaavoitusta varten on selvitettävä pesimälinnusto, tarjouskyselyissä ei välttämättä kerrota, miten se pitäisi tehdä. Tuleepa kyselyitä vielä aikana, jolloin suuri osa linnuista on jo muuttanut pois pesimäalueiltaan.

Maalinnuston osalta 10 kartoituskertaa antaa tarkimman tuloksen, kosteikkolinuilla vaikkapa viisi. Käytännössä selvityksiä rajoittava tekijä on raha. Mitä enemmän

tarjotaan laskentakertoja, sitä enemmän tarvitaan rahaa. Ja mitä vähemmän tarjotaan kierroksia, sitä todennäköisemmin voi saada työtilauksen. Vaikka olisi idealisti ja tarjoaisi jatkuvasti kymmentä laskentakierrosta, mutta ei koskaan saisi työtä, ei sitä voisi pitkään jatkaa.

Ongelma on siinä, että kaikki ohjeistukset mahdollistavat "joustavan tulinnan". Työ tehdään "Koskimiehen ja Väisäsen esittämää menetelmää mukailien". Käytännössä me konsultit käymme köydenve-toa, kuinka monta laskentakierrosta tarvitaan ja kuinka vähiin ne pitää puristaa, että hinta olisi kilpailukykyinen. Ja silti pitää voida seisoa tulostensa takana. Arvatkaa, onko laskentakierrosten lukumäärä yleensä lähempänä kymmentä vai yhtä?

Jos esimerkiksi kaavoitusta varten olisi standardi "pesimälinnuston kartoitus asemakaavahankkeissa", jossa sanottaisiin "viisi kierrosta, ja korkeintaan 80 hehtaaria aamua kohden, huhti-kesäkuussa", niin lukija voisi verrata, onko tehty niin kuin standardissa lukee.

Tuulivoimaselvityksiä on ollut viime vuosina runsaasti. Niissä tehdään myös muutonseurantaa. Muutonseurannan mää-rästä ja laadusta on nähty kiivaitakin lausuntoja. Joidenkin mielestä muuttoa pitäisi seurata joka päivä, toiselle riittäisi pari päivää kaudessa. Toisessa ääripäässä on tavoite täydellisestä muutonkuvasta, toisessa otok-sien perusteella tehtävästä arvioinnista. Koska muutto vaihtelee vuosittain, niin muut-

toa pitäisikin ehkä seurata useita vuosia ja sata päivää vuosittain. Mutta kuka sen maksaisi? Kun ympäristöselvitysten kustannukset kohoavat liikaa, vaihdetaan sähköjohto tuulivoimasta takaisin ydinvoimalaan.

Myös tuulipuistojen törmäyslaskentoihin sisältyy mielestäni ongelma: törmäysarviot eivät ole aina verrattavissa toisiinsa. Laskennoissa käytetty arvio siitä, kuinka moni roottorin kohdalla lentänyt lintu törmää sen lapoihin, vaihtelee siitä riippuen, mistä ulkomaisesta julkaisusta arvo on otettu. Ero voi olla kaksinkertainen, mikä johtaa eroon lopullisessa törmäysriskin arvioissa.

Jos tehtäisiin standardi "Linnustonselvitykset tuulivoimahankkeissa", siinä voitaisiin sanoa, että muuttoa seurataan keväällä 20 päivää ja syksyllä 30 päivää, viisi tuntia päivässä. Samalla määriteltäisiin muuttajat ja lukuarvot, joilla riskiarviointi tehdään.

Nyt joku jo ajattelee, että eihän noin saada oikeita tuloksia. Ei saadakaan. Mutta mikä on oikea tulos? Eikö olisi tärkeämpää, että saadaan vertailtava tulos. Ja edelleen se, ettei tilaajien tai selvitysten tarjoajien tarvitsisi vaivata päätään menetelmän "vi-rittelyltä". Jos päätetään, että jokin selvitys pyydetään standardin mukaisena, työ myös tarjotaan ja tehdään niin. Ja standardia voi myöhemmin muuttaa, jos tarvetta on. Nykyinen tilanne palvelee vain tilaajaa, joka haluaa minimoida kustannukset.

Rauno Yrjölä  
Ympäristötutkimus Yrjölä Oy